

Data przesłania artykułu: 14 VII 2021

Data przyjęcia artykułu do druku: 31 X 2021

DOI: <https://dx.doi.org/10.12775/AKZ.2021.015>

**O kształceniu archiwistów
w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie.
Suplement do monografii *Uniwersyteckie kształcenie
archiwistów w Polsce. Wczoraj i dziś (1951–2019)*
autorstwa Wiesławy Kwiatkowskiej**

W 2020 r. ukazała się książka Wiesławy Kwiatkowskiej pt. *Uniwersyteckie kształcenie archiwistów w Polsce. Wczoraj i dziś (1951–2019)*. Wydawcą publikacji była Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych i – co zapewne ucieszyło wszystkich potencjalnych czytelników – ukazała się ona jednocześnie w wersji tradycyjnej, papierowej, jak i w formie darmowego e-booka dostępnego na stronie internetowej tego urzędu.

Choć na temat kształcenia archiwistów w Polsce napisano sporo – w czym udział miała również autorka omawianego opracowania¹ – dotychczasowe publikacje miały zazwyczaj charakter sprawozdawczych przyczynków rozproszonych po monografiach zbiorowych i czasopismach. Pierwsze syntetyczne i całościowe ujęcie tematu było zatem potrzebne, a nawet wyczekiwane. Przyznać również należy, że dobrze się stało, iż jej napisania podjęła się właśnie Wiesława Kwiatkowska – nie tylko uznany naukowiec, ale i doceniany wykładowca, przez dziesięciolecia biorący udział w kształceniu archiwistów i zarządców dokumentacji na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Autorka przystąpiła do pracy badawczej, będąc jednocześnie świadkiem, a po części również uczestnikiem opisywanego w książce procesu ewolucji modelu nauczania archiwistyki².

¹ Kwiatkowska, „Jak kształcić archiwistów”, 139–49; Kwiatkowska, „Koncepcja podręcznika”, 175–82; Kwiatkowska, „Udział Sekcji Edukacji Archiwalnej”, 155–65; Kwiatkowska, „O nowym kierunku”, 395–409; Kwiatkowska i Szyszka, „Różne drogi przygotowania”, 93–108.

² Rosa i Zmudziński, „Prof. Wiesława Kwiatkowska”, 28–32.

We wstępie autorka sformułowała ambitny cel badawczy: było nim „całościowe przedstawienie kształcenia archiwistów i zarządców dokumentacji w Polsce”. Co ważne, książka poświęcona została studiom stacjonarnym, niestacjonarnym, podyplomowym i doktoranckim. Takie zamiary w połączeniu z odważnym wyznaczeniem górnej cezurą na rok akademicki 2018/2019 musiały rodzić liczne komplikacje. Mnogość podejmowanych w polskich uczelniach inicjatyw, częsta – w wyniku słabych naborów – ich efemeryczność (zwłaszcza studiów niestacjonarnych i podyplomowych), rozproszenie informacji – głównie w internecie – i ich bardzo szybka dezaktualizacja, zwyczajowe problemy z dotarciem do dokumentacji bieżącej to wyzwania, z którymi musi się zmierzyć każdy badacz podejmujący tego typu problematykę. Wiesława Kwiatkowska była tego świadoma, dlatego przyznała, że „praca nie wyczerpuje bogatej problematyki dotyczącej kształcenia archiwistów. Jej zakres jest ograniczony przede wszystkim stanem badań oraz wyborem dokonany przez autorkę”³. Słowa te stoją w sprzeczności z przytoczonym wcześniej celem badawczym. Dlatego też autorka zdecydowała się na zawężenie przedmiotu badań: „przedmiotem zainteresowania są uniwersytety «klasyczne», szerokokoprolowe, które w swojej nazwie nie mają dodatkowego przymiotnika/przymiotników”⁴.

Celem niniejszego artykułu nie jest recenzja książki. Ta – w swojej zasadniczej części – musiałaby być bardzo pozytywna, ale też niewiele wnosząca. Zamiarem autora tekstu, nieobiektywnego przecież, jest wypowiedź *ad vocem*, uzupełnienie informacji przekazanych przez Kwiatkowską w ostatnim rozdziale syntezy i zwrócenie uwagi na to, że kształcenie archiwistów odbywa się z powodzeniem również na owych uniwersytetach „przymiotnikowych”, i to nie tylko w formie specjalności na kierunku historia, ale i – w jednym przypadku – samodzielnego kierunku studiów.

W myśl przepisów wprowadzonych w życie w 2005 r.⁵ Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie (dalej: UP) rzeczywiście był uniwersytetem „przymiotnikowym”. Taką kategorię uczelni wyższych ostatecznie zniosły reformy z 2018 r.⁶, choć zanim one nastąpiły funkcjonujące podziały były sztuczne. UP od lat jest uczelnią szerokokoprolową, a prowadzone kierunki nauczycielskie stanowią zdecydowaną mniejszość. W 2018 r. uczelnia posiadała uprawnienia do nadawania stopnia doktora w 11 dyscyplinach, a wyniki przeprowadzonej wówczas parametryzacji dały jej pięciu wydziałom kategorię A, dwóm kolejnym kategorię B⁷, trudno zatem przypuszczać, by nie spełniała nowych kryteriów bycia po prostu uniwersytetem⁸.

³ Kwiatkowska, *Uniwersyteckie kształcenie archiwistów*, 11.

⁴ Ibid., 12.

⁵ „Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r.”, art. 3.3.

⁶ „Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r.”, art. 16.

⁷ „Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r.”, 41–2.

⁸ „Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r.”, art. 16.3. Wymagana jest kategoria co najmniej B+ w sześciu dyscyplinach.

UP w Krakowie jest więc uniwersytetem „przymiotnikowym” tylko z nazwy i bardzo wątpliwe, by kiedyś się to zmieniło. Z dumą podkreśla się w nim 75-letnią tradycję ogólnopolskiej renomy wiodącego ośrodka kształcenia nauczycieli. Jest też drugi, bardziej praktyczny powód: duża liczba krakowskich szkół wyższych zmusza je do wyróżniania się, choćby nazwą⁹.

Dużym atutem książki Kwiatkowskiej jest przejrzyste przedstawienie ewolucji idei uniwersyteckiego kształcenia archiwistów w Polsce. Postęp technologiczny i potrzeby rynku pracy wymusiły coraz wyraźniejszy zwrot – przynajmniej w wiodących uczelniach – w kierunku zarządzania dokumentacją i informacją oraz informatyzacji archiwów i kancelarii. Choć studia z zakresu archiwistyki wciąż są silnie związane z dyscypliną taką jak historia (instytucjonalnie, kadrowo, programowo), to ogrom nowych, często niezwiązanych z historią zadań stawianych przed absolwentami kierunku skłonił dydaktyków z niektórych ośrodków do podjęcia decyzji o likwidacji specjalności i usamodzielnieniu kierunku. Pionierem był w tym zakresie Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (kierunek archiwistyka i zarządzanie dokumentacją od roku akademickiego 2006/2007)¹⁰.

Dotychczas na podobny krok zdecydowało się niewiele uczelni – większość wciąż kształci archiwistów w ramach specjalności archiwistycznej na kierunku historia. Dlatego też Kwiatkowska, opisując drugie dziesięciolecie XXI w., słusznie zdecydowała się na wyeksponowanie tych nielicznych samodzielnych kierunków studiów. Poza archiwistyką toruńską uczyniono tak z kierunkiem archiwistyka i nowoczesne zarządzanie zapisami informacyjnymi na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (od roku akademickiego 2012/2013) oraz dopiero co utworzonym kierunkiem archiwistyka i zarządzanie dokumentacją na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W momencie wydania książki ten ostatni kierunek prowadzono tylko na studiach I stopnia, do ukończenia pierwszego pełnego cyklu kształcenia brakowało jeszcze jednego roku akademickiego¹¹. Tym sposobem spośród uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i oferujących kierunek archiwistyczny pominięto tylko jedną – UP w Krakowie.

Kierunek archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo¹² prowadzony jest na UP od roku akademickiego 2014/2015. Zastąpił on funkcjonującą od 2004 r. dość klasyczną specjalność archiwistyczną na kierunku historia. Od początku postawiono tam na silne powiązanie programu studiów I stopnia z potrzebami rynku pracy – choć klasyczna, oparta na naukach historycznych archiwistyka nie jest zaniedbywana, to szczególnie nacisk położono na teoretyczną i praktyczną naukę zarządzania

⁹ Por. *ibid.*, art. 16.4.

¹⁰ Kwiatkowska, *Uniwersyteckie kształcenie archiwistów*, 93–119.

¹¹ *Ibid.*, 174–88.

¹² Przez pierwsze trzy lata: infobrokerstwo, zarządzanie dokumentacją i archiwistyka.

dokumentacją, w tym elektroniczną, czyli na przygotowanie potencjalnych pracowników przedpola archiwalnego bliższego i dalszego¹³. Ideę tę trudno byłoby wprowadzić w życie, gdyby nie zakończone sukcesem starania o pozyskanie systemu EZD PUW do celów dydaktycznych – nastąpiło to jeszcze przed utworzeniem kierunku, w 2013 r.¹⁴, a miało dodatkowy, szczególny wpływ na rozwój utworzonych niemal jednocześnie studiów podyplomowych. Innym krokiem w stronę przyszłości i rynku pracy było bodaj najodważniejsze w Polsce, ale już nie tak spektakularne w porównaniu z ośrodkami kształcenia archiwistów w Europie Zachodniej, uwzględnienie w programie studiów nauk o informacji¹⁵.

Studia z zakresu archiwistyki na UP w Krakowie od początku cieszyły się dużym zainteresowaniem absolwentów szkół średnich. Spowodowało to potrzebę dużych wzmocnień kadrowych w Katedrze Archiwistyki i NPH, na której pracownikach spoczywa obowiązek prowadzenia zdecydowanej większości kursów w ramach kierunku. Co niezwykle ważne i wcale nieoczywiste, są to osoby mające doświadczenie w pracy archiwalnej lub/i zajmujące się archiwistyką i zarządzaniem dokumentacją naukowo¹⁶. Te czynniki sprawiły, że w 2015 r. dotychczas istniejący Instytut Historii przemianowano na Instytut Historii i Archiwistyki (dalej: IHIA).

Po trzech latach od powstania studiów I stopnia zapadła decyzja o utworzeniu studiów II stopnia – nieco bardziej ukierunkowanych na kształcenie przyszłych pracowników archiwów historycznych, głównie przez bardzo silny nacisk na teoretyczne i praktyczne nauczanie metodyki archiwalnej. Dodatkowo w roku akademickim 2017/2018 utworzono również niestacjonarne studia I stopnia. Zainteresowanie tą formą kształcenia wciąż rośnie i należy się spodziewać kolejnych edycji.

W programach studiów obu stopni wyróżnić można kilka głównych grup zajęć: przedmioty ogólnohistoryczne (ok. 22% kursów), historia ustroju i administracji (ok. 13%), archiwistyka i NPH (ok. 30%), zarządzanie dokumentacją (ok. 20%), nauki o informacji (ok. 16%)¹⁷. W bloku przedmiotów z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją w programie studiów stacjonarnych I stopnia w roku akademickim 2020/2021 wyróżnić należy: wstęp do archiwistyki (30 h ćw.), podstawy zarządzania dokumentacją (20 h ćw.), rozwój form kancelaryjnych (10 h w. + 20 h ćw.),

¹³ Drzewiecka, „EZD a dydaktyka”, 57–62; Drzewiecka, „Kształcenie zarządców dokumentacji”, 189–98; Drzewiecka, „Możliwości kształcenia”, 57–64; Drzewiecka, „O potrzebie kształcenia”, 27–33.

¹⁴ „Partnerzy”.

¹⁵ Drzewiecki i Pieczka, „Wzmocnienie roli nauk o informacji”, 323–36.

¹⁶ Do głównych kierunków badań pracowników katedry należą: dzieje kancelarii, zarządzanie dokumentacją tradycyjną i elektroniczną, archiwoznawstwo i dzieje służby archiwalnej, edukacja i informacja archiwalna, archiwistyka kościelna, archiwa dokumentacji specjalnej. Część kadry zajmuje się też oczywiście badaniami historycznymi oraz – w nieco mniejszym zakresie – informatologicznymi.

¹⁷ Drzewiecki i Pieczka, „Wzmocnienie roli nauk o informacji”, 332–3.

prawo archiwalne (30 h w.), współczesna kancelaria (30 h ćw.), technologie informacyjne w pracy biurowej (30 h ćw.), teoria archiwalna (30 h w.), archiwoznawstwo (15 h w. + 15 h ćw.), współczesne archiwa bieżące (30 h ćw.), rodzaje dokumentacji współczesnej (30 h ćw.), organizacja archiwów polskich (15 h w. + 15 h ćw.), dokumentacja elektroniczna (30 h ćw.), metodyka archiwalna (30 h w.), zarządzanie dokumentacją aktową i nieaktową (30 h ćw.), elektroniczne zarządzanie dokumentacją (60 h ćw.), edukacja i popularyzacja w archiwach (30 h ćw.), technologie informacyjne w archiwach (15 h ćw.), system informacji archiwalnej (26 h ćw.), kancelarie, archiwa i dokumentacja Kościoła rzymskokatolickiego (26 h ćw.), kształtowanie zasobu archiwalnego (15 h ćw.), profilaktyka konserwatorska w archiwach (15 h ćw.), digitalizacja materiałów archiwalnych (15 h ćw.). Dodatkowo kursy, takie jak: archiwa i biblioteki cyfrowe, kancelarie i archiwa zakonne, ośrodki dokumentacyjne, archiwa IPN, problemy współczesnej archiwistyki kościelnej, archiwa rodzinne, archiwa i biblioteki polskie za granicą (wszystkie po 30 h ćw.), znalazły się w grupie przedmiotów do wyboru, więc ich prowadzenie zależy od decyzji studentów. W trakcie IV semestru studiów biorą oni udział w obowiązkowym objeździe naukowym po wybranych archiwach. W tym samym semestrze lub po nim, w wakacje, studenci zobowiązani są do odbycia 160 h praktyk zawodowych w wybranej przez siebie instytucji (archiwum historycznym/zakładowym, kancelarii lub firmie infobrokerskiej)¹⁸.

Na studiach II stopnia studenci pogłębiają swoją wiedzę z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją, biorąc udział w następujących kursach: organizacja pracy we współczesnej kancelarii (30 h ćw.), metodyka gromadzenia zasobu archiwalnego (30 h ćw.), metodyka przechowywania i zabezpieczania dokumentacji (15 h w.), kultura dokumentacyjna (15 h ćw.), metodyka opracowania dokumentacji aktowej (15 h w. + 30 h ćw.) i nieaktowej (15 h w. + 30 h ćw.), zarządzanie dokumentacją na przedpolu archiwalnym (30 h ćw.), archiwa dokumentacji specjalnej na świecie (15 h ćw.), kancelarie, archiwa i dokumentacja Kościołów protestanckich i związków wyznaniowych (15 h w. + 15 h ćw.), systemy elektronicznego zarządzania dokumentacją (30 h ćw.), opis archiwalny (30 h ćw.), metodyka udostępniania dokumentacji (30 h ćw.), metodyka opracowania archiwów prywatnych (15 h w. + 15 h ćw.), elektroniczne przedpole archiwalne (30 h ćw.), promocja archiwów (15 h ćw.), finansowanie projektów archiwalnych z funduszy państwowych i unijnych (15 h ćw.). Dodatkowo mogą wybrać takie kursy, jak: rozproszone dziedzictwo archiwalne, Apostolskie Archiwum Watykańskie – dzieje i zasób (po 30 h ćw.). Również na II stopniu studiów organizowany jest objazd naukowy po archiwach. W trakcie lub po II semestrze

¹⁸ „Program studiów wyższych rozpoczynających się w roku akademickim 2020/2021: archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo (I stopień)”; „Ramowy program praktyk dla kierunku archiwistyka”, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo, studia stacjonarne i niestacjonarne I stopnia; Niedźwiedzka, „Zarządzanie dokumentacją w instytucjach”, 169–73.

zaplanowane są praktyki zawodowe – 120 godzin w kancelarii lub archiwum (bieżącym lub historycznym)¹⁹.

W przytoczonych zestawieniach pominięto kursy z pogranicza archiwistyki i innych nauk, chociażby nauki pomocnicze historii, np. po 90 h paleografii i neografii na obu stopniach, czy nauki o informacji, np. potrzeby i zachowania informacyjne – 30 h ćw. na II stopniu studiów.

W latach 2017–2020 studia I stopnia ukończyło 147 osób, w bieżącym roku akademickim powinno być ich 27. W latach 2019–2020 absolwentami studiów II stopnia zostało 30 osób, kolejnych 28 powinno bronić prace magisterskie w 2021 r.²⁰ Studenci pochodzą z całej Polski, choć – co oczywiste – najwięcej z nich przybywa na UP z województw małopolskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego. Jednak skoro mowa o UP w Krakowie jako ośrodku kształcenia archiwistów i zarządców dokumentacji, przytoczone liczby mają drugorzędne znaczenie. Ważniejszy jest fakt, że osoby te znakomicie odnajdują się na rynku pracy, podejmując zatrudnienie w kancelariach i archiwach zakładowych, sporadycznie też w archiwach historycznych. Dla przykładu można wymienić Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK) czy archiwa teatrów, muzeów i innych instytucji kultury, uczelni czy licznych urzędów (magistraty, kuratoria oświaty, ZUS). Wciąż widoczny w regionie brak wykwalifikowanych rąk do pracy w kancelariach i archiwach tylko potwierdza trafność przyjętego przed siedmioma laty modelu kształcenia i zarysowanej sylwetki absolwenta. Świadczą też o tym pozytywne oceny wystawiane przez interesariuszy zewnętrznych IHiA, chociażby wspomniane ANK czy Archiwum Urzędu Miasta Krakowa, które chętnie przyjmują studentów archiwistyki z UP na praktyki zawodowe²¹.

Archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo na UP w Krakowie jest więc rozpoznawalną marką w regionie, ale czy również w kraju? Odkąd studenci tego kierunku podejmują samodzielne próby badań naukowych, zaczęli pojawiać się

¹⁹ „Program studiów wyższych rozpoczynających się w roku akademickim 2020/2021: archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo (II stopień)”; „Ramowy program praktyk dla kierunku archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo, studia stacjonarne i niestacjonarne II stopnia”; Niedźwiedzka, „Zarządzanie dokumentacją w instytucjach”, 169–73.

²⁰ Trudno o bardziej precyzyjne dane, ponieważ nie wszyscy studenci bronią prace dyplomowe w przewidzianym terminie. W roku akademickim 2020/2021 dokonali tego nie tylko tegoroczni absolwenci, ale i osoby z roczników starszych. Jeszcze trudniej jest podać niebudzącą wątpliwości liczbę osób przyjmowanych na uczelnię, ponieważ część z nich w ogóle nie podejmuje studiowania. W 2014 r. na pierwszą edycję studiów zapisało się około 50 osób, około 40 pojawiło się na pierwszych zajęciach, a studia ukończyły 33 osoby. W 2015 r. przyjęto aż 102 osoby, naukę podjęło około 80, pracę licencjacką obroniło 66. W kolejnych rocznikach przyjmowano mniej osób – średnio 30–35, ale i rezygnacji ze studiów było mniej. Świadczy to o bardziej świadomym i przemyślanym wyborze omawianego – po dwóch latach funkcjonowania już bardziej rozpoznawalnego – kierunku studiów przez maturzystów.

²¹ „Raport z obrad «okrągłego stołu»”.

jako referencji podczas konferencji²², a zwłaszcza Ogólnopolskich Zjazdów Studentów Archiwistyki. W 2017 r. to oni byli gospodarzami zjazdu organizowanego przez IHIA UP w Krakowie, a otwieranego przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych Wojciecha Woźniaka i dyrektora ANK Wojciecha Krawczuka. W obradach uczestniczyło ok. 120 osób z całej Polski, nie licząc Krakowa.

Odkąd organizowany przez toruński oddział Stowarzyszenia Archiwistów Polskich Konkurs im. Ryszarda Mienickiego na Najlepszą Pracę Dyplomową z Zakresu Archiwistyki i Zarządzania Dokumentacją przyjął ponadregionalną formułę, prace dyplomowe powstające na UP w Krakowie są nie tylko licznie reprezentowane, ale i nagradzane. W latach 2019 i 2020 wśród laureatek konkursu znalazły się absolwentki studiów I stopnia, a więc ich prace licencjackie z powodzeniem rywalizowały z magisterskimi.

Należy poruszyć jeszcze jeden ważny wątek, dodatkowe uzupełnienie publikacji Kwiatkowskiej, mianowicie funkcjonowanie na UP studiów podyplomowych z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją. Jak wiadomo, tego typu inicjatywy są działaniami komercyjnymi, a ich budżety muszą się równoważyć, dlatego nie byłyby możliwe bez rzeczywistego zapotrzebowania i – używając języka biznesu – zbudowania solidnej, uznawanej marki. W latach 2014–2017 ukończyło je 59 osób. W roku akademickim 2020/2021 studiowało kolejnych 20 studentów²³. Co najważniejsze, osoby decydujące się na te studia cechują się z reguły dużym doświadczeniem w pracy w kancelariach i archiwach²⁴, często są to absolwenci historii, ale i wielu innych kierunków, szukający podniesienia swoich kompetencji zawodowych, aktualizacji swojej wiedzy lub stojący przed nowymi wyzwaniami w miejscu pracy (np. powierzenie prowadzenia archiwum zakładowego, wdrażanie systemu EZD w urzędzie). Najważniejszym dla nich kryterium wyboru ośrodka kształcenia jest analiza programu studiów. Częstym argumentem za wyborem UP w Krakowie jest kształcenie w zakresie EZD, a w ostatnim roku akademickim również moduł do wyboru *Archiwa i kancelarie kościelne* (siedem z 20 osób). Studia od lat przyciągają słuchaczy z całej południowej Polski (poza Małopolską, Podkarpaciem i Kielecczyną licznie reprezentowane są np. wojewódz-

²² Wspomnieć należy chociażby o panelu studenckim podczas II Konferencji „Zachowanie cyfrowego dziedzictwa archiwalnego”, zorganizowanej przez UP w Krakowie, UMK w Toruniu oraz Narodowe Archiwum Cyfrowe w dniach 23–24 VI 2016 r.

²³ Pierwsze edycje nosiły nazwę „Zarządzanie dokumentacją, infobrokerstwo i archiwistyka”, obecnie jest to „Archiwistyka i zarządzanie dokumentacją”, a studenci mają do wyboru dwa moduły: „Kancelaria współczesna i archiwa bieżące” oraz „Kancelaria i archiwum kościelne”, zob. „Plan studiów podyplomowych”.

²⁴ Wśród studentów pojawiali się pracownicy archiwów państwowych, wyodrębnionych (IPN oraz podległe MON), kościelnych (diecezjalne i klasztorne), zakładowych (najczęściej organów samorządu, ale też uczelni wyższych i jednostek PAN, instytucji kultury, szpitali, sądów, lasów państwowych, kuratoriów oświaty, ZUS-u itd.), składnic akt (szkół, urzędów pracy). Liczną grupę stanowili też koordynatorzy czynności kancelaryjnych i pracownicy kancelarii, np. dziekanatów.

stwa śląskie), a w dobie pandemii i kształcenia zdalnego decydowały się na nie osoby pochodzące z najodleglejszych zakątków kraju.

Bez wątpienia Uniwersytet Pedagogiczny jest ośrodkiem kształcenia archiwistów i zarządców dokumentacji. Przyjęta przez Kwiatkowską metodologia, zawężenie przedmiotu badań są oczywiście zrozumiałe i w dużym stopniu uzasadnione. W 2016 r. Wanda K. Roman naliczyła w Polsce 28 uczelni wyższych proponujących takie kierunki lub specjalności w XXI w.²⁵ Obecnie listę tę należałoby jeszcze rozszerzyć, ale też trzeba pamiętać, że nigdy nie było ich aż tyle jednocześnie. Specjalności archiwistyczne pojawiają się i znikają, a dotarcie do informacji o efemerydach jest bardzo utrudnione. Trzeba pamiętać, że samo promowanie kierunku i rozpoczęcie rekrutacji nie świadczy o jego uruchomieniu, oferowanie specjalności nie gwarantuje jej wyboru przez wystarczającą liczbę osób, stworzenie i udostępnienie programu studiów nie dowodzi jego rzeczywistego stosowania, nazwy kierunków i specjalności potrafią być mylące²⁶. Kwiatkowska dostrzegała ten chaos, więc w swych badaniach musiała wprowadzić spore ograniczenia. Skupienie się na tzw. uniwersytetach klasycznych oznaczało jednak pewną pułapkę. Programy specjalności archiwistycznych oferowanych przez te uczelnie bardzo się różnią. W niektórych przypadkach są tak rozbudowane i od lat cieszą się na tyle dużym uznaniem, że jedną z nich – prowadzoną przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – Kwiatkowska określiła mianem „specjalności o cechach samodzielnego kierunku”²⁷. Z drugiej jednak strony trudno oprzeć się wrażeniu, że w przypadku niektórych młodszych i mniejszych uniwersytetów „klasycznych” specjalność archiwistyczna bywa tylko pretekstem do rozbudowania programu studiów historycznych o kolejne kursy z zakresu historii, zwłaszcza jej nauk pomocniczych.

I odwrotnie: zawężenie przez Kwiatkowską przedmiotu badań sprawiło, że nie mogła zająć się ośrodkami oferującymi rozpoznawalne, wciąż rozwijane i popularne wśród studentów specjalności archiwistyczne, oferowane np. przez Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. Trudno nie zgodzić się z Dariuszem Magierem, który w 2019 r. napisał: „Uniwersum archiwistyczne jest niewielkie [...]. Przed 15 laty wtargnął do tego świata siedlecki ośrodek akademicki i wydaje się, że odcisnął w nim już swój ślad [...]. Ślad ten nie był przypadkowy, lecz stanowi stały element na archiwistycznej mapie Polski”²⁸.

²⁵ Roman, „Zarządzanie dokumentacją jako kierunek”, 113–38.

²⁶ Kwiatkowska, *Uniwersyteckie kształcenie archiwistów*, 186, 208. Trzeba obiektywnie przyznać, że również w przypadku UP w Krakowie w pierwszym roku po utworzeniu kierunku jego nazwa była nieco myląca, jednak w ciągu kilku pierwszych miesięcy jego funkcjonowania nastąpiły zmiany programowe, które ją urealniły, zob. Drzewiecki i Pieczka, „Wzmocnienie roli nauk o informacji”, 332–3.

²⁷ Kwiatkowska, *Uniwersyteckie kształcenie archiwistów*, 188–90.

²⁸ Magier, „Skąd przychodzi i dokąd zmierza”, 18–9.

Przykłady siedleckiego ośrodka kształcenia archiwistów czy jedyne w skali kraju pominiętego w książce Kwiatkowskiej samodzielnego kierunku archiwistycznego prowadzonego na UP w Krakowie sprawiają, że tytuł jej książki można uznać za nieco mylący. Nie umniejsza to znaczenia i walorów publikacji, ale sprawia, że wymaga ona od czytelników świadomości tych ograniczeń. Wymaga też suplementów – takich jak niniejszy tekst – które dopełnią obraz uniwersyteckiego kształcenia archiwistów w Polsce ostatnich kilku dekad.

Bartosz Drzewiecki

(Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

bartosz.drzewiecki@up.krakow.pl

ORCID ID: 0000-0002-1697-1114

■ Bibliografia

- Drzewiecka, Dorota. „EZD a dydaktyka – łatwe w teorii, trudne w praktyce: refleksje nad zagadnieniem współpracy jednostek komercyjnych i uniwersytetów”. *Archiwista Polski* 19, nr 3 (2014): 57–62.
- Drzewiecka, Dorota. „Kształcenie zarządców dokumentacji w Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie”. W *Zarządzanie dokumentacją. Badania i dydaktyka*, zredagowali Robert Degen i Marlena Jabłońska, 189–98. Biblioteka Zarządcy Dokumentacji 7. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016.
- Drzewiecka, Dorota. „Możliwości kształcenia w zakresie systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją”. W *„Archiwista cyfrowy” i infobroker: kształcenie, sylwetka, wyzwania*, zredagowali Dorota Drzewiecka i Bartosz Drzewiecki, 57–64. Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, 2016.
- Drzewiecka, Dorota. „O potrzebie kształcenia «archiwistów cyfrowych»”. W *Archiwistyka cyfrowa i nauki pomocnicze historii w edukacji archiwalnej. Problemy dydaktyki archiwistyki*, zredagowała Alicja Kulecka, 27–33. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2016.
- Drzewiecki, Bartosz, i Anna Pieczka. „Wzmocnienie roli nauk o informacji w dydaktyce archiwistyki – próba oceny funkcjonowania kierunku studiów infobrokerstwo, zarządzanie dokumentacją i archiwistyka na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie”. *Archeion* 120 (2019): 332–3. <https://doi.org/10.4467/26581264ARC.19.013.11822>.
- Elektroniczne zarządzanie dokumentacją. „Partnerzy”. Udostępniono 1 kwietnia 2021. <https://ezd.gov.pl/www/ezd/partnerzy>.
- Instytut Historii i Archiwistyki. „Plan studiów podyplomowych archiwistyka i zarządzanie dokumentacją, rok akademicki 2020/2021”. Udostępniono 12 lipca 2021. <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2020/10/ARCHIWISTYKA-2020-21-plan-podyplomowe.pdf>.
- Instytut Historii i Archiwistyki. „Program studiów wyższych rozpoczynających się w roku akademickim 2020/2021: archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo”. Udostępniono 12 lipca 2021 r. <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2021/09/2.-ARCHIWISTYKA-I-stacj-2020-21.pdf>.
- Instytut Historii i Archiwistyki. „Program studiów wyższych rozpoczynających się w roku akademickim 2020/2021: archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo

- (II stopień)". Udostępniono 12 lipca 2021. <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2021/09/2.-ARCHIWISTYKA-II-stopnia-2020-21.pdf>.
- Instytut Historii i Archiwistyki. „Ramowy program praktyk dla kierunku archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo, studia stacjonarne i niestacjonarne I stopnia”. Udostępniono 12 lipca 2021. <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2020/05/Ramowy-program-praktyk-studia-I-stopnia.pdf>.
- Instytut Historii i Archiwistyki. „Ramowy program praktyk dla kierunku archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo, studia stacjonarne i niestacjonarne II stopnia”. Udostępniono 12 lipca 2021 r. <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2020/05/Ramowy-program-praktyk-studia-II-stopnia.pdf>.
- Kwiatkowska, Wiesława. „Jak kształcić archiwistów. Programy nauczania na polskich uniwersytetach w ostatniej dekadzie”. W *Zatrzymać przeszłość. Dogonić przyszłość. Pamiętnik VI Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Wrocław 5–7 września 2012 r.*, zredagowali Waldemar Chorażyczewski i Krzysztof Strykowski, 139–49. Warszawa: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, 2013.
- Kwiatkowska, Wiesława. „Koncepcja podręcznika do nauczania archiwistyki”. W *Podręczniki archiwalne od koncepcji do realizacji*, zredagowały Wiesława Kwiatkowska i Agnieszka Rosa, 175–82. Studia. Materiały. Konferencje Stowarzyszenia Archiwistów Polskich 6. Poznań: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, 2012.
- Kwiatkowska, Wiesława. „O nowym kierunku «archiwistyka i zarządzanie dokumentacją» z perspektywy roku doświadczeń”. W *Archiwa w nowoczesnym społeczeństwie. Pamiętnik V Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Olsztyn 6–8 września 2007 r.*, zredagowali Jarosław Poraziński i Krzysztof Strykowski, 395–409. Warszawa: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, 2008.
- Kwiatkowska, Wiesława. „Udział Sekcji Edukacji Archiwalnej SAP w opracowaniu serii podręczników do nauczania archiwistyki”. W *Podręczniki archiwalne od koncepcji do realizacji*, zredagowały Wiesława Kwiatkowska i Agnieszka Rosa, 155–65. Studia. Materiały. Konferencje Stowarzyszenia Archiwistów Polskich 6. Poznań: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, 2012.
- Kwiatkowska, Wiesława. *Uniwersyteckie kształcenie archiwistów w Polsce. Wczoraj i dziś (1951–2019)*. Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 2020. https://www.archiwa.gov.pl/files/Uniwersyteckie_ksztalcenie_archiwistow_pdf.pdf.
- Kwiatkowska, Wiesława, i Krzysztof Szyszka. „Różne drogi przygotowania do zawodu archiwisty. Dążenie do optimum”. W *Archiwa bez granic. Pamiętnik VII Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, Kielce, 20–21 września 2017 r.*, zredagowali Waldemar Chorażyczewski i Krzysztof Strykowski, 93–108. Warszawa: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, 2019.
- Magier, Dariusz. „Skąd przychodzi i dokąd zmierza siedlecka archiwistyka?”. W *Oblicza archiwów i współczesne wyzwania archiwistyki. Studia archiwistyczne*, zredagowali Piotr A. Czyż i Dariusz Magier, 9–19. Siedlce: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, 2019.
- Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego. „Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. o kategoriach naukowych przyznanych jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych”. Udostępniono 12 lipca 2021 r. <http://pinpan.pl/wp-content/uploads/2019/02/Kategorie-naukowe-jednostek-naukowych-z-d-28.09.2018.pdf>.
- Niedźwiedzka, Magdalena. „Zarządzanie dokumentacją w instytucjach z perspektywy studentów – praktykantów”. W *Zarządzanie dokumentacją w instytucji. Czynniki sprzyjające i ograniczenia*, zredagowali Robert Degen i Marlena Jabłońska, 167–79. Biblioteka Zarządcy Dokumentacji 9. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2020.

- „Raport z obrad «okrągłego stołu» kierunku archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i info-brokerstwo”, 10 kwietnia 2019. Registratura Działu Rozwoju Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie.
- „Raport z obrad rady programowej kierunku archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i info-brokerstwo”, 16 maja 2019. Registratura Działu Rozwoju Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie.
- Roman, Wanda Krystyna. „Zarządzanie dokumentacją jako kierunek/specjalność w szkołach wyższych w Polsce”. W *Zarządzanie dokumentacją. Badania i dydaktyka*, zredagowali Robert Degen i Marlena Jabłońska, 113–38. Biblioteka Zarządcy Dokumentacji 7. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016.
- Rosa, Agnieszka, i Mateusz Zmudziński. „Prof. Wiesława Kwiatkowska – archiwistka i nauczycielka akademicka, badaczka dziejów Kościoła i kancelarii pruskiej, wybitna znawczyni metodyki archiwalnej”. W *Wokół metodyki archiwalnej. Księga dedykowana prof. Wiesławie Kwiatkowskiej w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, zredagowali Waldemar Chorażyczewski, Agnieszka Rosa i Mateusz Zmudziński, 15–49. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2018.
- „Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym”. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, nr 164, poz. 1365 (2005). <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051641365/O/D20051365.pdf>.
- „Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym”. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, poz. 2183 (2017). <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170002183/U/D20172183Lj.pdf>.
- „Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym”. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, poz. 1668 (2018). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/O/D20181668.pdf>.